

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม มีความรู้ และ ประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง ช่วยทำให้คนมีการพัฒนาชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น นำความเจริญและคุณประโยชน์มาสู่ตนเอง สังคมและประเทศชาติ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่จะต้องจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ อย่างดีที่สุด โดยจัดการศึกษาแก่เยาวชน และประชาชนของแต่ละประเทศนั้น จะต้องมีความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาให้ทุกคนได้รับการศึกษาที่ทัดเทียมกัน และบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น ทุกประเทศจึงต้องมีหลักสูตรในการจัดการศึกษา เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการควบคุมการจัดการเรียนการสอนในแต่ละระดับการศึกษา

ในการจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ ของแต่ละประเทศ จะดีหรือไม่ดีนั้น สามารถศึกษาได้จากหลักสูตรการศึกษาของประเทศ เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการแปลงจุดหมาย และนโยบายการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ ดังนั้น การจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ หลักสูตร จึงเป็นเสมือนกับหางเสือ ที่จะกำหนดทิศทางในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดหมายของการศึกษา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ หลักสูตร เป็นเครื่องชี้นำ ในการจัดการเรียนรู้ และประสบการณ์ แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน หลักสูตร จึงเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาที่เป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ซึ่งหากมีหลักสูตรที่ดี เหมาะสม ทันสมัย มีการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้ผู้เรียน ได้ศึกษาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่ (กรมวิชาการ, 2542 : 29)

สำหรับประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน จากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ของโลก ยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้คนไทยเป็นคนดี มีคุณธรรม มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพ พร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก (กรมวิชาการ, 2544 :1) จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทย

มีการใช้หลักสูตรหลายฉบับ เช่น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 , หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 , หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เป็นการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรในการจัดการศึกษาของชาติ เพื่อพัฒนาคุณภาพ และเพิ่มศักยภาพผู้เรียน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขัน สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นไทย และความเป็นสากล (กรมวิชาการ, 2546 ก : 2)

ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐบาลไทย ที่มีความเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษา ในการสร้างคน สร้างงาน สร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน โดยมีการปรับโครงสร้าง และ ระบบการศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเสมอภาค บูรณาการการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชน ให้มีความรู้คู่กับคุณธรรมในการทำงาน ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดให้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ยึดหลักความมีเอกภาพ ด้านนโยบาย มีความหลากหลายในด้านการปฏิบัติ โดยเป็นการกำหนดหลักสูตรแกนกลางจากส่วนกลาง ที่มีโครงสร้างหลักสูตรที่ยืดหยุ่น กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ช่วงชั้นละ 3 ปี มีการจัดสาระในส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และ การประกอบอาชีพที่ดี ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และ มีการกระจายอำนาจให้สถานศึกษา จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนเกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยสถานศึกษามีหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น การฝึกทักษะ กระบวนการคิด กระบวนการจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้ มาใช้ป้องกัน แก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การฝึกปฏิบัติให้ได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างมีสัดส่วน สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่พึงงาม และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้ ใฝ่การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และ การจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งจัดให้เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และ ยังสามารถเทียบโอนผลการเรียน ประสบการณ์ได้ทุกระบบการศึกษาด้วย (กรมวิชาการ, 2544 : 2-3) ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวนี้ เปิดโอกาสให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรขึ้นเอง โดยการกำหนดสาระการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน และ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่าย

ในส่วนของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 สถานศึกษาจะสามารถดำเนินการได้นั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้อง และ ชัดเจน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตร และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด สามารถนำความรู้ไปพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกระบวนการให้เหมาะสม และ สอดคล้องกับ ความสนใจ ความสามารถ ความถนัดของผู้เรียน และจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (กรมวิชาการ. 2543 : ก) ตลอดจนให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ซึ่งเป็นการสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ตอบสนองความต้องการของบุคคล ในสังคมไทย เพื่อให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการแข่งขัน เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (อรุณี เทพวรรณ และ คณะ, 2545 :23) ซึ่งทาง กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 โดยเริ่มจัดในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งการดำเนินใช้หลักสูตรดังกล่าวดำเนินการครบทุกช่วงชั้น ในปีการศึกษา 2548

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความต้องการที่จะศึกษา กระบวนการบริหารจัดการตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1 ที่จัดการศึกษา ตามหลักสูตรสถานศึกษา ในช่วงชั้นที่ 1 และ ช่วงชั้นที่ 2 ว่ามีการดำเนินการตามภารกิจการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาได้มากน้อยเพียงใด มีการปฏิบัติอยู่ในระดับใด เพื่อประโยชน์ และเป็นแนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ประสบผลสำเร็จ บรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา สภาพการบริหารจัดการตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1
2. เพื่อศึกษา ปัญหา และ ข้อเสนอแนะ ในการบริหารจัดการตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้ จะเป็นประโยชน์สำหรับสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุง และ พัฒนาการบริหารจัดการตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ ผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาอย่างแท้จริง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษาค้างนี้ คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1 ในปีการศึกษา 2548 จำนวน 161 โรงเรียน รวมประชากรทั้งสิ้น 1,328 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาสภาพการบริหารจัดการตามหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1 ได้ดำเนินการศึกษาใน 4 ด้าน ดังนี้

- 2.1 การดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา (การใช้หลักสูตร)
- 2.2 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา
- 2.3 การสรุปผลการดำเนินงานหลักสูตรสถานศึกษา
- 2.4 การปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

การดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การปฏิบัติงานตามภารกิจที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1

การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล หมายถึง การให้คำแนะนำ คำปรึกษา การช่วยเหลือครูผู้สอนในด้านต่าง ๆ ในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

การสรุปผลการดำเนินงาน หมายถึง การรวบรวมข้อมูล ในการดำเนินการบริหารหลักสูตร สถานศึกษา เพื่อนำผลไปวางแผน พัฒนา และปรับปรุงการบริหารจัดการหลักสูตร อย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพ

การปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การนำผลสรุปในการบริหารจัดการ หลักสูตรสถานศึกษามาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาจุดเด่น จุดด้อย มาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

ปัญหา อุปสรรคในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง ข้อขัดข้องในการปรับปรุง พัฒนา การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาใน 4 ด้าน กล่าวคือ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษา (การใช้หลักสูตร) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล ด้านการสรุปผลการดำเนินการ และ ด้านการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัย จะทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะ ในการบริหารจัดการตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาลำปาง เขต 1 เพื่อนำไปพิจารณาประกอบการตัดสินใจในการวางแผนปรับปรุง พัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา
2. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูล ในการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโอกาสต่อไป
3. ผลการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการตาม หลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพ และ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น